

5.6.2025

EOAK/2990/2025

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Mikko Sarja

Esittelijä: Esittelijäneuvos Tapio Rätty

LAUSUNTO TOIMEENTULOTUEN KOKONAISUUDISTUKSESTA

Sosiaali- ja terveysministeriö on pyytänyt eduskunnan oikeusasiamieheltä lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi toimeentulotukilain muuttamiseksi.

1 ESITYSLUONNOKSEN TAVOITTEISTA

Esitysluonnoksen tavoitteena on ”vahvistaa toimeentulotuen luonnetta viimesijaisena ja väliaikaisena tukimuotona”. Lain muutoksilla tavoitellaan myös toimeentulotukimenojen kasvun hillintää. Esityksessä korostetaan eri tavoin toimeentulotuen hakijan velvollisuutta hakea ensisijaisia etuuksia ja ilmoittautua työttömäksi kokoaikatyön hakijaksi työvoimaviranomaiseen.

Tilanteita, joissa toimeentulotuen perusosan alentaminen olisi mahdollista, lisättäisiin. Perusosan alentamisprosentteiksi ehdotetaan 20, 40 ja 50. Perustoimeentulotuen tasoa leikattaisiin yli 18-vuotiaiden henkilöryhmien osalta 2–3 prosentilla. Lasten perusosia ei leikattaisi.

Esityksen sisältämien muiden säännösmuutosten tavoitteena on ”vahvistaa tuensaajan velvollisuutta käyttää tulonsa omaan elatukseensa tai asunnon vuokraan taikka nopeuttaa, sujuvoittaa, selkeyttää tai yksinkertaistaa perustoimeentulotuen käsittelyä”.

Totean, että hallitusohjelman mukaisesti kyse olisi toimeentulotukilain kokonaisuudistuksesta. Siksi esityksessä olisi voitu arvioida, miten aidosti voitaisiin kehittää toimeentulotuen aktivoivaa luonnetta ja osaltaan helpottaa, toimeentulotukea hyödyntäen, esimerkiksi nuorten tai pitkäaikaistyöttömien työmarkkinoille pääsyä. Kannustavan ja aktivoivan otteen asemasta nyt ehdotetuilla säännöksillä on mielestäni pikemminkin yksilön laiminlyönteihin ja siitä seuraaviin sanktioihin ja seuraamuksiin perustuva luonne.

2 TOIMEENTULOTUKI VIIMESIJAISENA TUEN MUOTONA

Perustuslain 19 §:n 1 momentissa turvataan jokaiselle subjektiivisena oikeutena oikeus ihmisarvoisen elämän kannalta välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon.

Avun saamisen edellytykset tulee selvittää yksilökohtaisella tarveharkinnalla. Välttämättömällä toimeentulolla ja huolenpidolla tarkoitetaan sellaista tulotasoa ja palveluja, joilla turvataan ihmisarvoisen elämän edellytykset. Tällaiseen tukeen kuuluu esimerkiksi terveyden ja elinkyvyn säilyttämisen kannalta välttämättömän ravinnon ja asumisen järjestäminen (HE 309/1993 vp, s. 69).

Toimeentulotukijärjestelmän avulla pyritään turvaamaan sosiaalisesti hyväksyttävää elintasoa, joka on lähtökohtaisesti enemmän kuin perustuslain 19 §:n 1 momentissa taattu oikeus (esim. PeVL 45/2024 vp, kohta 5, PeVL 11/2023 vp, kohta 4, PeVL 31/1997 vp, s. 2, 5).

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveystalvet ja edistettävä väestön terveyttä. Palvelujen riittävyyttä arvioitaessa lähtökohtana on pidettävä sellaista palvelujen tasoa, joka luo jokaiselle ihmiselle edellytykset toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä (HE 309/1993 vp, s. 71).

Edellä todettu velvollisuus edellyttää erityisesti palvelujärjestelmiä sopeutettaessa sen arvioimista, mitä positiivisia toimia on tehty ja mitä aiotaan tehdä ja toisaalta, mitä oikeuksien tai niiden tason heikentäminen säästötilanteessa kokonaisuudessaan merkitsee. Tämä tarkoittaa muun muassa sen arvioimista, mitkä ovat sosiaaliturvajärjestelmään kohdistuvien säästötoimien yhteisvaikutukset. Sosiaaliturvaa koskevan perustuslain säännöksen vaatimuksia eivät vastaa sellaiset lainsäädännölliset muutokset, jotka merkitsisivät olennaista puuttumista perustoimeentulon turvaan (HE 309/1993 vp, s. 71).

Perustuslakivaliokunta on todennut Suomen sitoutuneen noudattamaan Euroopan sosiaalista peruskirjaa, mukaan lukien sen 12 ja 13 artiklaa, ja kiinnittänyt huomiota sopimuksen noudattamista valvovan Sosiaalisten oikeuksien komitean Suomelle esittämiin kommentteihin näiden artiklojen puutteellisesta toimeenpanosta (PeVL 47/2017 vp, s. 5; PeVL 40/2018 vp, s. 4). Valiokunta on todennut suhtautuvansa erittäin vakavasti sosiaalisen peruskirjan valvontakäytännössä esitettyihin huomioihin (PeVL 16/2023 vp, kohta 20).

YK:n TSS-komitean 5.3.2021 (E/C.12/FIN/CO/7) mukaan vuosina 2015–2019 toteutetut etuuksien leikkaukset ja kansaneläkeindeksin jäädytykset muodostivat TSS-sopimuksen sosiaaliturvaa koskevan 9 artiklan kannalta ongelmallisen tilanteen.

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen (LOS, SopS 60/1991) 3 artiklan 1 kohdan mukaan kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu.

YK:n lapsen oikeuksien komitea kehotti Suomen yhdistetyistä viidennestä ja kuudennesta määräaikaisraportista antamissaan loppupäätelmissä Suomea välttämään sellaisia sosiaaliturvaetuuksien leikkauksia, jotka vaikuttavat köyhyyden ja syrjäytymisen vaarassa oleviin lapsiin (CRC/C/FIN/CO/5–6).

Sosiaalisten oikeuksien komitea toisti 15.2.2023 tekemässään ratkaisussa huomionsa siitä, ettei Suomen viimesijaisten toimeentuloturvaetuuksien (toimeentulotuki, työmarkkinatuki) taso vastaa peruskirjan 13 artiklan vaatimuksia.

3 YHTEISVAIKUTUKSET OTETTAVA HUOMIOON

Totean, että sosiaaliturvaan tällä hallituskaudella jo aikaisemmin tehtyjen leikkausten sekä esitysluonnoksen sisältämien muutosesitysten yhteisvaikutukset on otettava huomioon arvioitaessa esitysluonnoksen säännösten oikeasuhtaisuutta ja hyväksyttävyyttä.

Toimeentulotuki täydentää ensisijaisia etuuksia, esimerkiksi työttömyysturvaa ja asumistukea. Mikäli näiden ensisijaisten tukien tasoa heikennetään (kuten on jo tehty) merkitsee se sitä, että toimeentulotuki viimesijaisena tukena käytännössä korvaa ensisijaisen muutoin pidettävän tuen.

Nyt esitetyt muutokset, kuten jo voimassa olevakin toimeentulotukilaki siihen tehtyine muutoksineen erityisesti asumisen tuen osalta, sisältävät sellaisia säännöksiä, joiden yhteisvaikutusta olisi välttämätöntä tarkastella. Pidän esitysluonnoksen yhtenä puutteena sitä, ettei tällaista kokonaisarviota yhteisvaikutuksista ole riittävällä tavalla tehty. Myös perustuslakivaliokunta on korostanut, että perusoikeuksien tasoon liittyvien ehdotettujen muutosten ja tulevien uudistusten yhteisvaikutus ei saa muodostua kohtuuttomaksi, ja on pitänyt tarpeellisena kiinnittää huomiota yhteisvaikutuksiin (mm. PeVL 14/2023 vp, 15/2023 vp ja 16/2023 vp).

4 VAIKUTUKSET LAPSIPERHEIDEN ASEMAAN

Hallitusohjelmaan sisältyy useita heikennyksiä sosiaaliturvaan, jotka vaikuttavat kielteisesti erityisesti lapsiperheiden toimeentuloon ja jokapäiväiseen elämään. Tilanteessa, jossa on tehty useita muitakin lapsiin ja lapsiperheisiin kohdistuvia leikkauksia, on kiinnitettävä myös huomiota paitsi eri leikkausten yhteisvaikutukseen myös näiden toimien välillisiin ja pitkän aikavälin vaikutuksiin.

Perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan (PeVL 11/2015 vp ja PeVL 12/2015 vp) todennut, että lapsiperheiden asemaan vaikuttavat uudistukset eivät saa johtaa tilanteeseen, jossa eri uudistusten yhteisvaikutukset muodostuvat perheille kohtuuttomiksi. Perustuslakivaliokunta on myös edellyttänyt, että hallitus seuraa tarkoin lainsäädännön toimeenpanoa, jotta lasten ja lapsiperheiden perusoikeudet eivät käytännössä vaarannu. Toisaalta perustuslakivaliokunta on perustoimeentulon turvaa koskevan säännöksen arvioinnin yhteydessä pitänyt lainsäätäjälle asetettavan toimintavelvoitteen luonteen mukaisena toisaalta sitä, että sosiaaliturvaa suunnataan ja kehitetään yhteiskunnan taloudellisten voimavarojen mukaisesti (PeVM 25/1994 vp, s. 10/II).

Valiokunta on lisäksi katsonut, että niiltä osin, kun kysymys on julkisen vallan välittömästi rahoittamista perustoimeentuloturvaetuuksista, etuuksien tasoa mitoitettaessa otetaan huomioon kulloinenkin kansantalouden ja julkisen talouden tila (PeVL 34/1996 vp, s. 3/I, myös esim. PeVL 41/2024 vp, kohta 10 ja siinä viitatu). Valtiontalouden säästötavoitetta voidaan siten pitää taloudellisen laskusuhdanteen aikana hyväksyttävänä perusteena puuttua jossain määrin etuuksien tasoon.

Perustuslakivaliokunnan näkemyksen mukaan (PeVL 25/2012 vp ja myös PeVL 11/2015 vp) julkisen vallan velvollisuutta tukea perheen mahdollisuutta turvata lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu on kuitenkin tarkasteltava kokonaisuutena. Säännöksen vaatimuksia eivät vastaisi sellaiset lainsäädännölliset muutokset, jotka merkitsisivät olennaista heikennystä esimerkiksi perheiden tukemiseen. Valiokunta on pitänyt tärkeänä, että perus- ja ihmisoikeusnäkökulma otetaan huomioon rakenteellisia säästö- ja kehittämispäätöksiä tehtäessä ja että päätöksiä valmisteltaessa pyritään löytämään perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen turvaavia ratkaisuja (PeVL 52/2014 vp).

Luonnoksen säätämisperusteluissa todetaan, että ”taso ylittäisi edelleen reilusti esimerkiksi vastaanottorahan tason, jonka osalta perustuslakivaliokunta on todennut, että vastaanottorahaa ei voida sen saajien osalta ymmärtää suoraan perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaiseksi vähimmäistasoksi (PeVL 15/2023, kappale 20)”. Totean kuitenkin, että viitatussa lausunnossa valiokunta on nimenomaisesti ”pitänyt mahdollisena huolehtia kansainvälistä suojelua hakevien ja tilapäistä suojelua saavien toimeentulon turvasta osittain muutenkin kuin rahana” (kappale 19), ja tuolloisen vastaanottorahan määrästä oli vähennetty vastaanottokeskuksen hyödykkeinä järjestämä osuus. Summat eivät siten käsitykseni mukaan ole esitysluonnoksen perusteluissa esitetyllä tavalla suoraan verrannollisia.

Tuon tässä yhteydessä esiin muutaman esimerkin ja noston esitysluonnoksesta.

Esitetyn toimeentulotukilain 9 §:ssä on säädetty perusosan suuruudesta. Perusosan suuruus on sidottu lapsen ikään ja siihen, kuinka monta lasta perheessä on.

Säännöksen 3 momentin mukaan, jos perheeseen kuuluu useampia 1 momentin 4 ja 5 kohdassa tarkoitettuja lapsia, perusosa on toisesta lapsesta viisi prosenttiyksikköä ja kolmannesta ja kustakin seuraavasta lapsesta kymmenen prosenttiyksikköä alempi kuin 1 momentissa säädetään. Perustuslakivaliokunta kiinnitti tähän asiaan huomiota toimeentulotukilakia säädettäessä.

Kun aikuisen (18-vuotta täyttäneen henkilön) perusosan suuruutta leikataan, eivät samanaikaisesti säännöksessä säädettävät (sinänsä myönteiset) lasten perusosien korotukset vaikuta kuitenkaan positiivisella tavalla lapsiperheitten asemaan.

Myös esitetyn toimeentulotukilain 10 §:n mahdollistama perusosan alentaminen vaikuttaa tosiasiasa koko perheen ja näin ollen myös lasten asemaan.

Perusoikeuksien tason heikentämisen sallittavuutta arvioitaessa perustuslakivaliokunnan käytännössä on annettu painoarvoa ainakin heikennyksen suuruudelle ja sille, onko asiassa tehty muita täydentäviä toimia, joilla voidaan ainakin heikoimmassa asemassa olevien henkilöiden asema turvata (vrt. esim. PeVL 25/2012 vp, s. 2).

Hallitusohjelman mukaan lasten ja perheitten asemaa kompensoidaan mm. lapsilisäjärjestelmän avulla. Tällä sinänsä lapsiperheitten ja lapsen näkökulmasta positiivisella asialla ei ole kuitenkaan samanlaista vaikutusta toimeentulotukea saavien perheitten osalta, koska lapsilisä otetaan perheen tulona huomioon toimeentulotukea määrättäessä siten kuin lain 11 §:ssä säädetään.

Pidän tärkeänä, että lopullisessa esityksessä, sen lisäksi mitä esitysluonnoksessa on tuotu esiin lapsiperheiden asemaan vaikuttavista kielteisistä vaikutuksista (mm. s. 46), laajemmin selvitetäisiin nyt esitettyjen muutosten ja aikaisemmin tehtyjen leikkausten yhteisvaikutuksia lapsen ja lapsiperheitten asemaan.

5 MUITA YLEISIÄ HUOMIOITA

Esitysluonnoksen säännökset lisäävät oleellisesti Kelan harkintaa. Samanaikaisesti esitysluonnoksen sisältämät yksityiskohtaiset perustelut ovat niukat tai puuttuvat kokonaan.

Totean, että lainsäädännön perusteluilla ohjataan väljien oikeusnormien tulkintaa ja osaltaan huolehditaan siitä, että viranomaisen ei vapaasti, esimerkiksi omilla ohjeillaan, voi ohjata säännösten tulkintaa.

Erityisesti, kun kyse on viimesijaisesta tuesta, tulisi säännösten olla yksiselitteisen selviä ja perustelujen vastata ehdotettujen säännösten sisältöä.

Perustuslakivaliokunta on aikaisemmin kiinnittänyt huomiota toimeentulotuesta annettuun lakiin ehdotettujen säännösten muotoilun väljyyteen ja lakitasoisuuteen (ks. esim. PeVL 11/2023 vp, kohdat 5–6). Valiokunta on myös todennut, että perustuslain 19 §:n 1 momentissa asetettuja vaatimuksia ei täytä sellainen järjestelmä, jossa perusoikeussäännöksen mukainen oikeus turvattaisiin pelkästään tai viime kädessä vain viranomaisen laissa oikeudellisesti sitomattoman harkintavallan käytön perusteella. Koska yksilön oikeuksien perusteista on perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan säädettävä lailla ja julkisen vallan käytön tulee olla aina palautettavissa eduskunnan säätämässä laissa olevaan toimivaltaperusteeseen (HE 1/1998 vp, s. 74), myös oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon edellyttää tällaisten perusteiden laintasoista sääntelyä. Lailla säätämiseen taas kohdistuu yleinen vaatimus lain täsmällisyydestä ja tarkkuudesta (PeVL 25/2024 vp, kohta 11).

Esitysluonnoksessa on tietoisesti, tarkemmin perustelematta katkaistu tai ohennettu Kelan myöntämän toimeentulotuen yhteys sosiaalityöhön, joka ei voi olla vaikuttamatta asiakkaiden asemaan. Esitys toteutuessaan tulisikin mitä todennäköisemmin luomaan paineita hyvinvointialueen täydentävään ja ehkäisevään tukeen sekä erityisesti kiireellisen toimeentulotuen osalta.

6 SÄÄNNÖSEHDOTUSTEN YKSITYISKOHTAINEN TARKASTELU

2 a § Velvollisuus ilmoittautua työnhakijaksi

Työnhakijaksi ilmoittautumisen tulisi kohdistua ehdotetun 2 a §:n 1 momentin perusteella kokoaikatyön hakemiseen ja työnhaku tulisi myös pitää voimassa työvoimapalveluiden järjestämisestä annetussa laissa tarkoitetulla tavalla. Henkilön tulisi pyrkiä tekemään täysipäiväisesti töitä oman elantonsa turvaamiseksi. Täysipäiväisen työnteon rajana pidettäisiin 30 viikkotyötuntia. Esityksen mukaan oma-aloitteisella palkattomalla vapaalla olevan henkilön osalta kohdassa tarkoitetun palkansaajana työskentelemisen edellytyksen ei voitaisi arvioida täyttyvän.

Pidän tällaista sääntelyä ongelmallisena, jos osa-aikatyön vastaanottaminen johtaa esimerkiksi pykälän 2 momentin mukaisesti perusosan alentamiseen. Sääntelyssä ei ole huomioitu sellaisia tilanteita, joissa hakijalla ei ole tosiasiaissa mahdollisuuksia hakea kokoaikaista työtä, esimerkiksi vajaakuntoisuuden, sairauden (oma tai perheenjäsen) tai vaikka perhetilanteensa takia.

Ehdotetun 2 a §:n 1 momentin 2 kohdan perusteella yrittäjän tulisi ilmoittautua työttömäksi, jos hän ei saa välttämätöntä toimeentuloa yritystoiminnastaan. Riittävänä tulona yritystoiminnasta pidettäisiin perustelujen mukaan vähimmäissuuruista työttömyysetuutta vastaavaa määrää.

Ehdotetussa kohdassa ei ole ollenkaan huomioitu yritystoiminnan riskejä; kausivaihtelua, jolloin kysyntä saattaa vaihdella, tai esimerkiksi tilannetta, jossa yritystoimintaa vasta aloitetaan. Käsitykseni mukaan säännös estäisi tällaisenaan yritystoiminnan jatkamisen, jolloin toimeentulotuella ei olisi minkäänlaista kannustavaa vaikutusta – pikemminkin säännös tällaisenaan olisi omiaan passivoimaan tuen hakijaa.

Päätoimisen opiskelun käsitettä tarkennettaisiin 2 a §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan siten, että päätoimiselta opiskelulta edellytettäisiin sitä, että opiskelija saa opiskelun aikaista toimeentuloa turvaamaan tarkoitettua ensisijaista etuutta. Opiskelun aikaista toimeentuloa turvaavalla etudella tarkoitettaisiin esimerkiksi opintotukea tai koulutuksen ajalle myönnettyä kuntoutusrahaa.

Esityksessä ei ole huomioitu tilannetta, jossa opintorahoitusta ei saada, tai sitä ei voida tai ei ole perusteltua ottaa huollollisin perustein (esimerkiksi psyykkiset syyt, lastensuojelun asiakkuus, opiskelija on jälkihuollossa).

Ehdotetun 2 a §:n 1 momentin 4 kohdan perusteella velvollisuus ilmoittautua työvoimapalveluihin laajennettaisiin myös niihin henkilöihin, joilla on lääkärin lausunto mutta jotka eivät saa mitään työttömyysturvalain 3 luvun 3 §:n 1 momentissa tai 4 §:n 2 momentin 1–6 kohdissa tarkoitettua etuutta.

Säännöksessä sivuutetaan, mielestäni kevein perustein, hoitavan lääkärin arvio henkilön sairaudesta johtuvista rajoitteista työn vastaanottamiseksi (kokoaikatyötä, tai toisaalta lääkärin arvio voi toisaalta sisältää mahdollisuuden vastaanottaa työtä vain osa-aikaisena työntekijänä).

Ehdotetun 2 a §:n 1 momentin 5 kohdassa on voimassa olevan säännöksen sairausedellytys poistettu ja jätetty vain "laitosedellytys".

Totean, että laitoshoidtoa on määrätietoisesti purettu ja sen tilalle ovat tulleet sosiaalihuoltolain mukaiset muut asumispalvelut. Näitä asumispalveluja järjestetään eri intensiteetillä ja ne voivat sisältää hyvinkin raskasta hoitoa (esimerkiksi tehostettu palveluasuminen tai palveluasuminen, joka on suunnattu esimerkiksi vajaakuntoisille mielenterveyspotilaille tai vammaisille henkilöille). Tämän takia säännöstä tulisi vielä arvioida.

Ehdotetun 2 a §:n 1 momentin 6 kohdan perusteella hyväksyttävänä syynä olla ilmoittautumatta työnhakijaksi pidettäisiin vain alle 3-vuotiaan lapsen hoitamista kotihoidon tuella.

Edellä todetussa kohdassa ei ole huomioitu tilanteita, jossa vanhempi jää hoitamaan väliaikaisesti lastaan kotonaan esimerkiksi lapsen vammautumisen takia ilman, että oikeutta omaishoidon tukeen syntyisi, tai tilanteita, jossa lapsi sijoitetaan vanhempansa luokse tavoitteena lastensuojelulain mukainen perheen jälleenyhdistäminen, eikä tilanteita, joissa vanhempi ja lapsi sijoitetaan yhdessä kuntouttavaan avopalveluun.

Ehdotetun 2 a §:n 1 momentin 10 kohdassa on ns. kaatokohta, jonka mukaan hakijalla on muu hyväksyttävä syy vastaanottaa työtä.

Säännöskohtaisissa perusteluissa ei edellä mainittua kohtaa ole perusteltu tai avattu, mikä johtunee siitä, että perusteluissa viitataan samansisältöiseen voimassa olevaan säännökseen. Pidän kuitenkin ongelmallisena, että kyseisen kohdan soveltaminen jää käytännössä kokonaan Kelan ohjeistuksen varaan, jolloin viimekädessä hallinto-oikeudet yksittäistapauksissa joutuvat tulkitsemaan, mahdollisesti ristiriitaisella tavalla, säännöksen mainittua kohtaa.

Ehdotetun 2 a §:n 2 momentin perusteella, jos toimeentulotuen hakija ei ilmoittautuisi kokoaikatyötä hakevaksi työnhakijaksi työvoimaviranomaiseen ja pitäisi työnhakuaan voimassa, hänen perusosaansa alennettaisiin 10 §:ssä säädetyin tavoin. Kokoaikatyön hakemiselta edellytettäisiin sitä, että kyse olisi niin sanotusti aidosta työnhausta, jota myös työttömän henkilön ensisijaisen etuuden eli työttömyysturvaetuuden saaminen edellyttää.

Opiskelija, joka opiskelee ensimmäistä ammatillisia valmiuksia antavaa tutkintoaan, ei kuitenkaan olisi velvollinen ilmoittautumaan työttömänä työnhakijana työvoimaviranomaiseen ennen kuin olisi kulunut kolme kuukautta hänen opiskelunsa aikaista toimeentuloa turvaamaan tarkoitetun ensisijaisen etuuden päättymisestä.

Kuten edellä olen todennut, tuen hakijalla voi olla erilaisia perusteltuja syitä, jotka estävät (koko)aikaisen työn hakemisen (sairaudet, psyykkiset syyt, vanhemmuus, sosiaalihuollon asiakkuus joissain tilanteissa, yrityksen perustaminen, kysynnässä tapahtuvat muutokset jne.).

Opiskelijalla saattaa olla oman työllistymisensä kannalta perusteltua opiskella toista tutkintoa, (johon opintorahoitusta ei enää saada) tilanteessa, jossa aikaisemmat opinnot eivät enää mahdollista työmarkkinoille pääsyä ja omasta elatuksestaan huolta pitämistä, siten kuin lain 2 §:n 2 momentissa säädetään.

2 b § Velvollisuus hakea ensisijaista etuutta

Ehdotetun 2 b §:n perusteella toimeentulotuen hakijan tulisi aina ensin hakea opiskelun, työttömyyden, sairauden, työkyvyttömyyden ja vanhuuden aikana sekä lapsen syntymän, huoltajan menetyksen tai asumisen tuen tarpeen perusteella maksettavia etuuksia, joihin hänen voidaan elämäntilanteensa ja olosuhteidensa nähden olettaa olevan oikeutettu.

Mikäli toimeentulotuen hakija ei hakisi hänelle elämäntilanteeseensa nähden todennäköisesti kuuluvaa ensisijaista etuutta, hänen toimeentulotuen perusosaansa alennettaisiin siten, kuin 10 §:n osalta ehdotetaan.

Säännöstä tulisi mielestäni välttämättä täydentää siten, että Kelalla olisi tarvittaessa velvollisuus ohjata ja selvittää tuen hakijalle, mitkä ovat nämä ensisijaiset etuudet, mihin henkilö on mahdollisesti oikeutettu ja miten tuen hakijan tulee asiassa toimia.

Koska Kelalla on kerääntynyt tietoa henkilön elämäntilanteesta ja tieto siitä, ettei välttämättömiä henkilön omaa elatusta koskevia ensisijaisia etuuksia ole haettu, tulisi säännöksissä huolehtia siitä, että henkilö saa omassa asiassaan riittävän avun ja tuen.

Jos henkilö ei siis pysty sairautensa tai elämäntapojensa vuoksi etuuksia hakemaan, tulisi Kelan tehdä joko ilmoitus holhousviranomaiselle ilmeisen edunvalvonnan tarpeessa olevasta henkilöstä ja/tai sosiaalihuoltolain tarkoittama huoli-ilmoitus hyvinvointialueen toimivaltaiselle sosiaalihuollon viranhaltijalle.

Lisäksi ehdotettu sääntely, jossa henkilölle ”todennäköisesti kuuluvan ensisijaisen etuuden” hakematta jättäminen johtaisi toimeentulotuen perusosan alentamiseen, asettaa erityisiä vaatimuksia etuusjärjestelmän selkeydelle sekä etuuksien hakumenettelylle. Jotta henkilö voisi täyttää säädetyn velvollisuutensa, hänen tulisi tietää, mikä on todennäköisesti hänelle kuuluva ensisijainen etuus. Tämä edellyttää etuusjärjestelmän tuntemista ja korostaa siten Kelan antamaa selkeää ja riittävää ohjeistusta sekä neuvontaa. Edelleen etuuksien hakeminen tulisi järjestää siten, että henkilön on mahdollista täyttää tämä velvoite. Ehdotettu sääntely on siten merkityksellistä perustuslain 19 §:n 1 momentin lisäksi myös perustuslain 6 ja 21 §:n kannalta.

7 a § Asumismenot

Ehdotetun 7 a §:n mukaan valtioneuvoston asetuksella säädettäisiin tarkemmin siitä, miten keskimääräisten asumismenojen muutos arvioidaan. Pidän jossain määrin ongelmallisena, että asiakkaan oikeuksiin vaikuttavista keskimääräisten asumismenojen määräytymisestä annettaisiin tarkentavia säännöksiä lakia alemmalla säädöstatolla (vrt. esim. PeVL 11/2023 vp, kohta 6).

Totean myös, että varsinkin suurimmissa kaupungeissa kohtuuhintaisia julkisen tuotannon vuokra-asuntoja voi olla hankala saada hakijoiden suuresta määrästä johtuen. Vapailta markkinoilla taas vallitsee kilpailutilanne, jolloin määriteltäviä kohtuuhintaista asuntoa voi olla vaikeaa löytää julkisen asuntotuotannon asunnoista tai vapailta markkinoilta. Joissain tilanteissa vuokranantajat saattavat lisäksi suhtautua torjuvasti toimeentulotukiasiakkaan vuokratarkjoukseen.

Kun kysymys on yksilön ja perheen kannalta aivan olennaisesta seikasta, perheen ja tuen hakijan asumisen järjestämisestä, on välttämätöntä, että toimeentulotuen päätöksenteossa kiinnitetään huomiota hakijan ja hänen perheensä yksilölliseen tilanteeseen, asunnon tarpeeseen sekä hakijan tosiasiallisiin mahdollisuuksiin saada Kelan edellyttämä kohtuuhintainen asunto.

Korostan tässä yhteydessä myös sitä, että Kelan ohjeet ”hyväksyttävän muuton” osalta rajaavat joissain tapauksissa toimeentulotuen hakijan mahdollisuuksia muuttaa uuteen asuntoon toisen kunnan alueelle. Mielestäni tässä yhteydessä tulisi lainsäädäntöön sisällyttää tältäkin osin selventävät säännökset.

7 b § Terveystuomenot

Hallitusohjelman mukaan toimeentulotuen uudistuksella tavoitellaan myös julkistalouden säästöjä. Tämän takia muina perusmenoina huomioitavat terveydenhuoltomenot rajattaisiin välttämättömiin terveydenhuoltomeneihin.

Ehdotetun 7 b §:n mukaan muina perusmenoina otettaisiin tarpeellisen suuruisena huomioon muut kuin perusosaan sisältyvät **välttämättömät** terveydenhuoltomenot. Kansaneläkelaitos voisi menon tarpeellista suuruutta ja välttämättömyyttä arvioidessaan ottaa huomioon yleisesti hyväksytyyn hoitokäytännön ja tutkimusnäytön sekä uusien tai erityisen kalliiden lääkevalmisteiden kustannusvaikuttavuuden.

Tällainen muutos, jolla sidotaan oikeus toimeentulotukeen ”välttämättömiin” menoihin, heikentäisi asiakkaiden asemaa ja laajentaisi joka tapauksessa oleellisesti päätöksentekijän harkintavaltaa arvioitaessa henkilön tai perheen oikeutta viimesijaiseen toimeentulotukeen.

Säännöksen sisältämä muutos on lisäksi ongelmallinen, koska epäselväksi jää, miten ”välttämättömyyskriteeri” suhtautuu muissa toimeentulotukilain säännöksissä oleviin ”tarpeellisuus”-edellytyksiin.

Käytännössä säännös tällaisenaan antaa Kelalle oikeuden arvioida lääkärin määräämän lääkityksen välttämättömyyttä (voimassa olevan säännöksen tarpeellisuuden sijaan), vaikka tuen hakijan sairauden hoitoon olisi kokeiltu pitkäaikaisessakin potilassuhteessa muuta lääkitystä ja päädytty sellaiseen lääkitykseen, joka käyttöaiheeltaan poikkeaa yleisestä hoitokäytännöstä.

Toimeentulotuen hakijalla saattaa siis olla erityisiä lääketieteellisiä perusteita yleisesti hyväksytystä hoitokäytännöstä poikkeamiseen, mikä tulisi ottaa mielestäni huomioon säännöksessä ja päätösharkinnassa.

Koska lainsäädännön perusteluilla on merkitystä säännöksen soveltamisessa, tulisi yksityiskohtaisissa perusteluissa mielestäni kuvata selvemmin, millä tavoin ja missä rajoissa lääkemenon välttämättömyysharkintaa on mahdollista tehdä ja mitkä yksilölliset seikat tässä harkinnassa otetaan huomioon.

Pidän muutosesitystä edellä mainituista syistä toimeentulohakijan oikeuksien toteutumisen kannalta erittäin ongelmallisena varsinkin, kun kyse on henkilön terveydestä ja elämästä. Tämän takia en voi puoltaa ehdotettua muutosta.

9 § Perusosan suuruus

Ehdotetussa 9 §:ssä perusosan suuruutta leikataan ja lasten perusosien määrää ja yksinhuoltajakorotusta nostetaan. Käytännössä perusosan leikkauksella tehdään tyhjäksi sinänsä perusteltu lasten perusosien ja yksinhuoltajakorotuksen nosto.

Perusosan suuruus vaikuttaa suoraan siihen, minkälaisia taloudellisia valintoja lapsiperheillä on ylipäättään mahdollista tehdä. Lapsiperheiden taloudellinen ahdinko saattaa osaltaan lisäksi johtaa sosiaalihuoltolaissa tai lastensuojelulaissa tarkoitettujen palvelujen ja tuen järjestämiseen.

Tässä yhteydessä olisi mielestäni voitu perustellusti tarkastella toimeentulotukilain 11 §:n säännöstä, jossa on luettelo perheen niistä tuloista, joita ei oteta huomioon toimeentulotukea määrättäessä

Kun voimassa olevan sääntelyn mukaan mm. lapsilisä otetaan perheen tulona huomioon, ei toimeentulotukea saavan perheen kannalta lapsilisällä ole sellaista vaikutusta, mitä lapsilisän maksamisella tavoitellaan. Lapsilisän merkitys lapsen hyvinvoinnille ja myös perheen taloudelle on kuitenkin varsinkin vähävaraisessa jatkuvaa toimeentulotukea saavassa asiakasperheessä merkittävä.

10 § Perusosan alentaminen ja alentamismenettely (10 a §)

Esitysluonnoksen perusteella perusosan alentaminen tulisi aina toteuttaa, mikäli alentamiselle säädetyt edellytykset täyttyvät eikä alentamista voitaisi yksilökohtaisen kohtuusharkinnan tuloksena pitää kohtuuttomana. Alentaminen olisi tasan 20 ja 40 prosenttia. Alentaminen voitaisiin tehdä säännöksessä mainituissa tilanteissa myös 50 prosentin suuruisena.

Totean ensin, että en ole täysin vakuuttunut siitä, että perusosan alentamisella olisi sellaista kannustavaa (asiakkaan aktivoivaa) merkitystä, jolla sitä aikanaan lakia valmisteltaessa ja nyt on perusteltu.

Perustuslakivaliokunta totesi lausunnossaan toimeentulotukilakia säädettäessä (PeVL 31/1997 vp), että alentamismahdollisuus oli sopusoinnussa toimeentulotuen luonteen kanssa viimesijaisena sosiaaliturvaetuutena, koska alentamissäännösten tarkoitus oli edistää työllistymistä sen sijaan, että henkilö jäisi pysyvästi toimeentulotuen varaan. Tavoite oli valiokunnan mukaan myös perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä, kun erityisesti otettiin huomioon silloisessa hallitusmuodossa (nykyisin perustuslaissa) julkiselle vallalle asetettu velvoite edistää työllisyyttä ja pyrkiä turvaamaan jokaiselle oikeus työhön.

Esitysluonnoksen mukaan alentamiseen tulisi siis ryhtyä aina, kun laissa olevat edellytykset siihen täyttyvät. Tämä Kelaa velvoittava säännös on omiaan rajoittamaan päätöksentekoharkintaa. Kun samanaikaisesti säännöksistä poistetaan yhteys sosiaaliseen harkintaan (sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen selvittäminen), voi muutos vaikuttaa yksilön tai perheen sosiaalisten ongelmien kasaantumiseen tai niiden myöhäiseen tunnistamiseen ja tällä tavoin kustannusten kasvuun sosiaalihuollossa hyvinvointialueella. Riittävää mielestäni ei ole, että asiakkaan tilanne jää esitysluonnoksessa omaksutulla tavalla huoli-ilmoituksen varaan.

Voimassa oleva laki on laukaissut velvollisuuden palvelutarpeen ja asiakkaan sosiaalisen tilanteen selvittämiseksi. Kun esityksellä katkaistaan tämä yhteys sosiaalityöhön, voi se merkitä kasvavaa syrjäytymisriskiä erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden kohdalta.

Ajatus siitä, että alentamismenettelyllä ja sen "sujuvoittamisella" voitaisiin lisätä työllisyyttä ja/tai alentaa kustannuksia, ei mielestäni vaikuta realistiselta. Mikäli palvelujen tarvetta ei riittävän ajoissa selvitetä ja tunnisteta ja palvelujen järjestäminen tästä syystä viivästyy, voi se johtaa sosiaalisten ongelmien kasaantumiseen sekä niiden kertaantumiseen ja viimekädessä raskaampien ja huomattavan kalliiden sosiaali- ja terveysten palvelujen järjestämiseen. Kustannushyöty näyttäytyy minulle tästä näkökulmasta pahimmillaan vahvasti miinusmerkkisenä.

Voimassa olevaan lakiin on sisällytetty kaksinkertainen alentamisharkinta. Ensinnäkin alentaminen ei saa olla kohtuutonta ja toisaalta harkinta on kohdistunut myös alentamisen suuruuteen (enintään 20 % tai enintään 40 %). En ole havainnut, että Kelan harkinnassa ja soveltamiskäytännössä olisi alentamisprosentin suuruuteen kiinnitetty huomiota. Myöskään kuntien aikaisemmassa käytännössä tätä laissa olevaa harkintavelvollisuutta ei tunnustettu, osattu käyttää tai sitä käytettiin "säästeliäästi".

Totean vielä tässä yhteydessä, että alentamisen kohtuullisuutta ja kohtuuttomuutta arvioitaessa on huomioitava erityisesti myös se tosiseikka, että perusosan alentaminen vaikuttaa kaikkiin toimeentulotukilain 3 §:n tarkoittaman perheen jäseniin. Varsinkin, kun kyse on lapsiperheistä, vaikuttaa vanhemman perusosan alentaminen suoraan perheessä olevan lapsen asemaan.

Vaikka perustuslakivaliokunta on arvioinut, että perustuslain 19 §:n 1 momentin estämättä on mahdollista asettaa toimeentulotuen saajille myös velvoitteita, joiden laiminlyönti voi johtaa perusosan alentamiseen (mm. PeVL 11/2023 vp, s. 4 ja siinä viitattut), tulee tällaisen sääntelyn olla edelleen yhdenmukainen perustuslain 19 §:n 1 momentissa turvatus subjektivisen oikeuden kanssa. Tämä merkitsee sitä, että myös alentamisen jälkeen maksettavan toimeentulotuen suuruuden tulee täyttää perustuslain 19 §:n 1 momentin edellyttämä eksistenssiminimin turvaamisen vaatimus.

Kohtuuttomuutta tulisi siis arvioida, ei vain toimeentulotuen hakijan olosuhteiden kannalta, vaan säännöksen sisältämässä harkinnassa tulisi ottaa huomioon alentamisen kokonaisvaikutukset, jolloin alentaminen voitaisiin tehdä vain edellyttäen, että alentaminen ei vaaranna toimeentulotukihakijan tai hänen 3 §:ssä tarkoitetun perheensä ihmisarvoisen elämän edellyttämän turvan mukaista välttämätöntä toimeentuloa eikä alentamista voitaisi pitää muutenkaan kohtuuttomana.

11 § Huomioon otettavat tulot

Esitysluonnoksen perusteella täysi-ikäisen henkilön osalta vähäisetkin ansiotulot ja avustukset, kuten esimerkiksi rahalahjat, pienetkin ansiotulot ja veronpalautukset, otettaisiin täysimääräisesti huomioon henkilön ja perheen tuloina. Tällaisella muutoksella kavennetaan entisestään toimeentulotuen kannustavuutta ja vähennetään toimeentulotuen hakijan halukkuutta hakeutua, ainakaan veronalaiseen, osa-aikatyöhön. Esityksellä myös tosiasiaa ”kannustetaan” valitsemaan pienille rahalahjoille tai avustuksille sellaisia maksumuotoja, jotka eivät tule toimeentulotukiviranomaisen tietoon (esimerkiksi käteissuoritukset).

Esitysluonnoksen perusteella alle 18-vuotiaan lapsen osalta vähäisillä tuloilla tarkoitetaan voimassa olevankin käytännön mukaan toimeentulotukilain 11 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan esimerkiksi nuoren kesäansioita. Kuitenkin samanaikaisesti lapsen tuloina ja varoina on Kelan soveltamiskäytännössä otettu 11 §:n 1 kohdan mukaan huomioon lapsen saamat ”avustukset”, siis perinteisiin tapoihin liittyvä normaalit muistolahjat, esimerkiksi jouluna, merkkipäivinä tai vaikkapa rahalahjat kouluvuoden päättyessä.

Mahdollista myös on ollut, että nuoren kesäansiot, jotka on pantu säästöön, otetaan myöhemmin huomioon lapsen perusosan suuruutta määrittäessä lapsen käytettävissä olevina varoina.

Mielestäni säännöksessä tätä asiaa tulisi selventää edellä mainitun kaksinkertaisen tulkinnan välttämiseksi.

13 § Toimeentulotuen määräytymisaika

Esityksen mukaan toimeentulotuki olisi mahdollista myöntämisen ja maksamisen lisäksi myös **hylätä** kuukautta lyhyemmältä tai pidemmältä ajalta.

Pidän tärkeänä, että tilanteessa, jossa hakemus hylätään pitemmältä ajalta, päätös tehdään vain enintään hakemuksesta ilmenevälle ajalle. Tämä ilmenee säännöksen perusteluista. Koska kyse on myös asiakkaan luottamuksensuojan kannalta merkityksellisestä asiasta, tulee säännöstä mielestäni täydentää perusteluista ilmenevin rajauksin. Päätökseen tulee sisältyä asiakkaalle annettava ohjaus siitä, että päätöksen estämättä tuen hakijalla on oikeus hakea uudelleen tukea olosuhteiden niin vaatiessa hylätylle ajalle.

Asiakkaan oikeuksien varmistamiseksi tämä ohjausvelvollisuus tulisi sisällyttää säännökseen.

Säännös sisältää myös uuden jaksotussäännöksen. Tältä osin minulla ei ole huomautettavaa. Pidän tarpeen tuoda tässä yhteydessä esiin tulojen jaksottamiseen liittyvänä kuitenkin eräitä näkökohtia.

Toimeentulotukilain 13 §:n 2 momentti mahdollistaa tulon eriin jakamisen, jos se on tulon kertaluonteisuus taikka sen saamisen peruste tai käyttötarkoitus huomioon ottaen kohtuullista. Tulojen jaksottamiseen liittyy läheisesti myös saadun normiylijäämän tai aikaisempien tulojen niin sanottu vyöryttäminen seuraavalle tai seuraaville kuukausille.

Toimeentulotukilain asiakkaan oikeuksien toteutumisen kannalta tulojen vyöryttäminen on erittäin ongelmallista, koska laskennallista säästöä voidaan vyöryttää kuukaudesta toiseen, vaikka tulot eivät tosiasiallisesti olisikaan toimeentulotukihakijan käytettävissä siten kuin toimeentulotukilaissa säädetään. Selvää sääntöä siitä, kuinka pitkälle ajalle tuloja voidaan jaksottaa tai vyöryttää, ei laista tai oikeuskäytännöstä ole löydettävissä.

Totean kuitenkin, että toimeentulotukilain (mm. 11 §:ssä olevaa) vaatimusta käytettävissä olevien tulojen huomioon ottamisesta toimeentulotukea koskevassa normilaskelmassa ja toimeentulotukea määrättäessä on noudatettava myös silloin, kun sovelletaan toimeentulotukilain säännöstä tulojen jaksottamisesta ja erityisesti silloin, kun normiylijäämää vyörytetään kuukaudelta toiselle.

Pitäisin näin ollen perusteltuna, että myös 13 §:n 3 momenttiin lisättäisiin nimenomainen edellytys jaksotettavien tulojen käytettävissä olosta.

16 § Toimeentulotuen maksaminen

Säännösehdotuksen perusteella asumiseen myönnetty toimeentulotuki maksettaisiin aina vuokranantajalle, jos asunnon vuokravakuus on myönnetty osana perustoimeentulotukea.

Tätä ei ole mitenkään perusteltu. Säännös merkitsisi siis, että kaikissa tilanteissa asiakasta koskevia julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 25 kohdan nojalla ehdottomasti salassa pidettäviä tietoja (toimeentulotukiasiakkuuden jatkuminen) luovutettaisiin vuokranantajalle. Minun on pykäläehdotuksen perustelemattomuuden takia vaikea ymmärtää tällaisen asiakkaan perustuslain 10 §:ssä suojatun yksityisyyden suojan piiriin kuuluvan salassa pidettävän tiedon välttämättömyyttä vuokranantajalle. Pykäläkohtaisia perusteluita tulisikin täydentää, samoin säätämisyjärjestysperusteluita säännösehdotuksen arvioinnilla suhteessa perustuslain 10 §:ään.

17 a § Perustoimeentulotuen lakkauttaminen

Säännösehdotuksen mukaan toimeentulotuki voitaisiin lakkauttaa seuraavasta maksamattomasta erästä, mm. silloin, kun tuensaaja on muuttanut ulkomaille. Säännös koskisi pykälän otsikon mukaan vain Kelan myöntämää perustoimeentulotukea. Hyvinvointialueella ei siis olisi samanlaista oikeutta tuen maksamisen lopettamiseen.

Perustelujen puuttuessa tältäkin osin minulle jää epäselväksi, mitä tarkoitetaan ulkomaille muutolla.

Pykäläluonnoksen 5 kohdan mukaan tuki voitaisiin lakkauttaa ”muusta vastaavasta syystä”. Kuten olen edellä todennut, tällaiset avoimet säännökset, ilman asianmukaisia perusteluja, antavat laajat mahdollisuudet Kelalle ohjata käytäntöään omilla ohjeillaan. Tämän takia tältäkin osin säännös kaipaa soveltamisen tueksi asianmukaisia perusteluja.

18 b § Hyvinvointialueen oma-aloitteinen tietojen luovutus Kansaneläkelaitokselle

Nähdäkseni ehdotetun pykälän molempia momenteja tulisi muuttaa siten, että hyvinvointialue voi luovuttaa vain **välttämättömiä** asiakasta koskevia tietoja. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen lausuntokäytännön mukaan viranomaisen tietojensaantioikeus ja tietojenluovuttamismahdollisuus voivat liittyä jonkin tarkoituksen kannalta ”tarpeellisiin tietoihin”, jos tarkoitetut tietosisällöt on lueteltu laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole tarkasti luetteloitu, sääntelyyn yleensä pitää sisällyttää vaatimus ”tietojen välttämättömyydestä” jonkin tarkoituksen kannalta (ks. esim. PeVL 13/2023 vp, s. 4 ja siinä viitatu lausunnot).

18 g § Hyvinvointialueen tiedonsaantioikeus

Säännösehdotuksen perusteella hyvinvointialueella olisi Kansaneläkelaitosta vastaava (18 a §) tiedonsaantioikeus rahalaitoksilta toimeentulotukitehtävien hoitamiseksi.

Epäselväksi minulle jää, miksi muutettavaksi esitettävän asiakastietolain 64 §:n (ja voimassa olevan asiakasmaksulain 14 §:n 3 momentin) mukaan rahalaitospyyntö perustuu edelleen viranhaltijan päätökseen muilta kuin toimeentulotuen järjestämisen osalta.

27 § Henkilöllinen soveltamisala

Pykäläehdotuksen mukaan toimeentulotuki myönnettäisiin Suomessa vakinaisesti ja laillisesti oleskelevalle henkilölle tai perheelle. Muutoksen on esitysluonnoksen perustelujen mukaan arvioitu olevan luonteeltaan tekninen. Nykyisin vakinaisen oleskelun edellytyksenä olevat seikat perustelujen mukaan lähtökohtaisesti edellyttävät laillista oleskelua.

Minulle jää epäselväksi, mitä tarkoitetaan tässä yhteydessä ”laillisella oleskelulla” – tarkoitetaanko sillä esimerkiksi tilannetta, jossa henkilö odottaa viranomaisten tai tuomioistuimen käsittelyä maassa pysymisoikeuden vahvistamiseksi?

Epäselvyyttä aiheuttaa myös se, että perheessä saattaa olla perheenjäseniä, joilla on oikeus oleskella Suomessa ja toisaalta perheenjäseniä, joiden oleskelu voitaisiin katsoa ”laittomaksi”. Miten suhtaudutaan tilanteeseen, jossa ”laiton” oleskelija on esimerkiksi alaikäinen lapsi, vaikeasti vammainen henkilö tai haavoittuvassa asemassa oleva, jatkuvaa apua tarvitseva vanhus?

Epäselväksi minulle jää myös se, miten säännöstä on tarkoitus soveltaa, kun kyse on kiireellisen toimeentulotuen (esimerkiksi lääkkeet, ravinto, kiireellinen majoitus) turvaamisesta tai jos kyse on sosiaalihuoltolain 12 §:n tarkoittaman välttämättömän huolenpidon ja toimeentulon turvaamisesta.

Totean vielä tässä yhteydessä, että perustuslakivaliokunta on lausunnossaan PeVL 34/2016 vp todennut, että perustuslain 19 §:n 1 momentin mukaan jokaisella, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on oikeus välttämättömään toimeentuloon ja huolenpitoon. Säännös turvaa jokaiselle Suomen lainkäyttöpiirissä olevalle subjektiivisen oikeuden sellaiseen tulotasoon ja palveluihin, joilla turvataan ihmisarvoisen elämän edellytysten vähimmäistaso (HE 309/1993 vp, s. 69). Perustuslain 19 §:n 1 momentin mukainen ns. eksistenssiminimi eli ihmisarvoisen elämän edellytysten vähimmäistaso kuuluu kaikille (ks. myös PeVL 25/2024 vp, kohta 2, PeVL 73/2014 vp).

7 LOPUKSI

Pitäisin perusteltuna, että jatkovalmistelussa lopulliseen hallituksen esitykseen sisällytettäisiin esittämäni muutokset ja kaikki esityksen sisältämät säännökset perusteltaisiin asianmukaisella tavalla.

Esitystä tuli jatkovalmistelussa täydentää kokonaisarviolla jo tehtyjen leikkausten ja nyt esitettyjen muutosten yhteisvaikutuksesta sekä syventää lapsivaikutusten arviointia.